Ч. 79. (10.754). Львів, неділя 11. квітня 1926. Pocztową opłatę zapłacono ryczałtem Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 190 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 СОТ.

Забута ділянка.

Спілки дрібного кредиту сист. Райфайзена.

Наша кооперація виявила в останніх часах помітний розмах, намагаючись стати сильно на ноги, не зважаючи на те, що не користується вона ніякими з тих джерел, з яких черпає їх обильно польська кооперація. Правда, недостачу вигідного кредиту відчуває наша кооперація нераз дуже болючо, але саме ця обставина приневолює її в життєвій практиці до проводження засади самовистарчальности. Всі наші кооперативи обєднані організаційно і під контрольним оглядом у Ревізійному Союзі українських кооператив. Найкраще поставлена споживна, господарська і виробнича кооперація (Маслосоюз), натомісць слабше представляється кредитова кооперація першого ступеня. І це зовсім природне та зрозуміле, бо в нинішніх часах за дешеві кредити дуже важко, а українським кооперативам їх осягнути майже неможливо.

Та всеж є в нас установи, що мають бодай в малій мірі змогу користати з державного кредиту. Маю на думці передвоєнні каси дрібного кредиту системи Райфайзена, відомі тепер під назвою кас Стефчика, що були перед війною під доглядом патронату Краєвого Виділу, а тепер остають під доглядом Патронату Тимчасового Самоуправного Виділу у Львові. Завдяки обставині, що вони не були звязані ні організаційно, ні під контрольним оглядом з передвоєнним Краєвим Союзом Ревізійним, а з теперішнім Ревізійним Союзом українських кооператив, у нас звертали на них мало уваги. А й тепер ніхто ними не інтересується. Перед війною було в Сх. Галичині 407 українських, а 511 польських кас Райфайзена. Коли взяти на увагу теперішній поділ Сх. Галичини на воєвідства, то були вони розложені ось як: у львівському воєвідстві було українських 190, польських 358; у тернопільському — українських 80, польських 175; в станиславівському — українських 171, польських 78.

За польських часів почали вони відновляти свою діяльність. В 1926 р. відновлено у львівському воєв. 52 українських і 270 польських, в тернопільському — 22 українських і 89 польських, в станиславівському — 127 українських і 38 польських. Разом є тепер у Сх. Галичині 201 українських відновлених кас і 397 польських.

Перед кількома літами була в наших кооператорів тенденція не допускати взагалі до відновлювання тих установ тому, що вони оставали під проводом і доглядом Патронату. Ми думаємо, що таке становище, хоч тоді й може оправдане, то всеж не було цілком правильне та доцільне. Наше селянство дуже потребувало кредиту. Ще більше потребує його тепер. Бодай у деяких хочби у дуже незначній мірі могли його заспокоювати саме ці відновлені каси. До того вони мали змогу діставати державний кредит. А хіба українському населенню прислугувало і тепер прислугує повне право покористовуватися державними кредитами. І якщо наше населення і наші кооперативи не мали і не мають доступу до джерел того кредиту, то саме через ці товариства можна було найти до нього бодай мінімальний доступ.

Маємо певні дані про те, що львівський відділ Варшавської Центральної Каси рільничих спілок, що розділює кредити поміж ті каси, трактував українські товариства все і з правила неприхильно, а упривілейовував польські. Та знаємо й те, що опінію в справі уділювання кредитів видавав Патронат Самоуправного Виділу. Отже обидві установи не дуже підтримували українські товариства. Та всеж відмовляти їм кредиту цілковито не могли. А тому він таки доходив до них.

З передвоєнних райфайзенок не відновлено в нас по нинішній день більше половини, бо аж 206. Думаємо, що на всі ті установи треба б звернути більше уваги, треба ними більше заопікуватися та робити заходи біля відновлення усіх. Ми не можемо зрезигнувати з них вже хочби тому, що нинішні економічні відносини серед нашого селянства наказують нам йти йому з економічною допомогою в якнайширшому розумінні і всіми доступними шляхами. Навіть мінімальне заспокоєння хочби тільки одної незначної частини селянства кредитом є великою допомогою для нього. Це даємо під розвагу передовсім наших сільських діячів.

В. М.

За кулісами польсько-жидівської угоди.

Кілько було точок?

Цими днями відбула президія Жидівського Клюбу в особах голови Гартгляса і його заступника Фарбштайна 2-годинну конференцію з представниками польського уряду: премієром Скшинським, мін. Стан. Грабським і підсекретарем д-ром Студзінським. На конференції вийшло на яву, що угода, заключена між Жид. Клюбом і урядом в липні 1925 р., про зміст якої був поінформований тодішний премієр Волод. Грабський, мала тільки 12 точок, що обнимали культурні й релігійні постуляти жидівського населення. Уряд не має примірника цієї угоди, в якій булоб більше точок, хоч представники Жид. Клюбу вказували на те, що точок мусіло бути більше, бо в згаданих 12 точках нема найменшої згадки про господарські потреби жидівського населення. Прем. Скшинський обіцяв виконати все те, чого ще не зреалізовано зі згадачих 12 точок. Зрештою обіцяв іще скликати в цій справі раду міністрів, на яку запросить і президію Жид. Клюбу.

Про цю конференцію подає „Гайнт“ такі пікантні інформації: Представники Жид. Клюбу домагалися виконання всіх жидівських постулятів негайно. Колиж міністри заявили, що в угоді не було більше як 12 відомих точок, посли Гартгляс і Фарбштайн згідно з ухвалою свого Клюбу предложили їм текст угоди, що його недавно пос. Райх передав голові Гартглясові. На це представники уряду заявили, що з тим документом вони не обзнакомлені. Мін. Грабський сказав тільки, що він свого часу обговорював справи, необняті 12-и точками, з пос. Райхом, але про це не було мови, щоб угоду заключувано на основі тих точок. В тому напрямі уряд не взяв на себе ніяких зобовязань. Реалізації жидівських постулятів стоять зрештою на перешкоді польські соймові групи, з якими уряд мусить рахуватися.

Як Жид. Клюб прийме цю пощочину і як на неї зареагує, побачимо небавком.

Важке роззброєння.

Все скінчиться на підготовчій конференції.

Пропонована конференція в справі обмеження европейських зброєнь готова відійти на далекий плян або скінчитись тільки проєктом: як зорганізувати нову конференцію в цій самій справі, але правдиву. Відмова радянського уряду взяти участь у цих підготовчих нарадах на терені Швайцарії настроює на песимістичний тон французьку пресу. Ясно, що як довго СРСР. бодай не заявить наміру обмежити скількість своєї армії, до цього часу Польща та Румунія матимуть притоку не зменшувати своїх зброєнь. Франції не покидає думка, що на випадок війни, Німеччина готова подати руку СРСР., щоби виправити спільно кордони, створені версайським договором. У дискусії над працями цієї конференції в англійськім парляменті, зазначено, що Льорд Роберт Сесіль, голова англійської делегації на конференцію для роззброєнь, вже проводить комітетом, який начеркне загальні інструкції дотично трьох форм зброєнь. Праця всієї конференції буде чисто дорадною; вона обмежиться на приготовленні широкого справоздання для Ради Ліґи Націй.

Замах на Муссолінія.

Манїфестаційна промова про великоморську політику.

Провідники великих народів мають щастя навіть у нещастю. Навіть те, що загрожує їх життю, причиняється до збільшення їх слави. Ця рефлєксія виринає з нагоди замаху на Муссолінія. Стріл, який упав на нього з руки умово недужої жінки, розійшовся по Італії та світі такою луною, немов би це був новий гарматний вистріл переможця, який вертається з підбитої країни.

Муссоліні є першорядним знавцем психольогії юрби і небуденним актором. Він умів негайно звязати подію замаху зі своїм виступом на панцирнику „Кавур“, якого виїзд на повне море мав стати символом нової великоморської політики Італії. У товаристві членів фашистівської директорії, провінціяльних секретарів партії, членів уряду, достойників маринарки та генералів, при гуку гарматніх вистрілів, Муссоліні сказав промову, роясняючи, чому вибрав місце на кораблі на це свято. Ось мотиви: „Я хотів — казав Муссоліні — щоби ви склали поклін нашій славній маринарці, на якій опираються наші найкращі надії на майбутнє. Я хотів, щоби ви збратались з цим знаряддям війни. Я хотів, щоби на цьому кораблі ваш віддих став свобіднішим, а ум охопив ширші овиди. Тому-то коли вернетесь на місце своєї діяльности з менш-більш континентальними прикметами, мусите ділати так, щоби розбудити серед населення значіння моря. Ми є Середземноморцями і наша доля була завсіди і буде звязана з морем“.

Заява про нову великоморську політику Італії прийшла немов би плянова відповідь на замах з руки англійської піддано!. Англія зморщить брови.

Скасування пашпортових віз?

Гарний проєкт, але для свобідних народів.

Одним з найгарніщих проєктів, з думкою про поворот до „нормальних“ передвоєнних часів, буде пропозиція Англії на міжнародній „пашпортовій“ конференції в початках мая у Женеві. Англійська преса передає звістку, що англійський уряд поставить там внесок скасувати примусові пашпортові візи до всіх країв. Цю ідею приймуть радо держави, між якими у переїзді давно вже не мають ніяких труднощів звичайні громадяне. Та що скажуть ті инші, які лякаються випустити своїх підданих поза своїх кордонів, мов злочинців з вязниці? Сумний досвід післявоєнних літ каже догадуватись, що навіть коли формально будуть скасовані величезні оплати за пашпорт, тоді на це місце прийде „внутрішній“ розпорядок, на підставі якого громадяне перед відїздом будуть приневолені „одержати дозвіл“, відомий з царської доби під назвою „благонадьожности“.

не мав злочинного наміру, його оборонець поставив внесок, щоби крім питання про вбивство, трибунал поставив ще иньше про недбайливість, яка загрожувала життю. Трибунал відкинув цей внесок. Присяжні судді домагалися від трибуналу, щоби він поставив цей внесок; трибунал вдруге не згодився. Наслідком цього на 12 голосів присяжних суддів про злочин вбивства 3 голоси заперечило питання, поставлене трибуналом і Миколу Боєнецького звільнили зовсім від кари.

— **Залізнична катастрофа** склалася вчора на лінії Слотвина-Бжеско-Бохня. Поспішний поїзд ч. 204, що відійшов зі Львова в год. 18·20, вискочив у год. пів до дванадцятої в ночі з шин між стаціями Слотвина-Бжеско й Бохня. З 6-метрового шкарпу злетів паротяг і всі особові вагони з вийнятком одного, що лишився на торі. Причиною катастрофи було розкручення шруб з лівого боку шин. На щастя, катастрофа не потягнула за собою жертв у людськім життю, є тільки 27 осіб ранених. Шкода, спричинені катастрофою, значні.

— **Такий конкурс краси.** Президент Львова звертається з відозвою до власників домів, щоби вони з пошани для свого міста, з відрази до бруду і з естетичного почуття зрозуміли потребу відмічення та побілення обдрапаних та завалюваних мурів, які від часу війни не бачили ні лякеру, ні вапна, ні иншої білила. Таким подвигом вони прикрашать не тільки місто і свій дім, але причиняться й до зменшення числа безробітних. Не поклик, а просто носій! Цікаво було би, як би один з тих львівських органів, що організують конкурси краси, завівся статистикою, скільки львівських громадян послухає такого поетичного голови міста і візьме участь у цьому справжньому конкурсі краси.

— **Мов у великім місті.** Вчора найшла львівська поліція зовсім випадково в пивниці розваленого дому при вул. Старозаконній труп мужчини, який пролежав там пів року. Є це пекарський помічник Саломон Дік, умово недужий, який утік зі шпиталя перед операцією і заховався в льоху опустілої хати так добре, що ні жінка, ні поліція не могли його віднайти.

— **З невеселої хроніки.** Стрижій Фелікс Кубековський застрілився; причина — нервова недуга, спричинена фінансовими клопотами, а ні буцім-то його жінкою. — На Бернардинській площі, в каналах, у газових рурах призбиралися ґази, що довели до експльозії. Робітник Іван Головий, який зійшов до каналу, щоби направити руру, з карбітовою лямпою, впав жертвою газів, які викинули його з ями, поламавши та покалічивши.

— **Зріст цін на муку.** Союз пекарів рішив учора на загальних зборах підвисшити ціну хліба на 5 сот. за кільо і на пів сотика за булку. Нехай п. міністр фінансів спробує переконати пекарів, що підвишка долара є зовсім випадковою і нетійсною.

— **По широкому світі.** Вмерла в Парижі жінка-летун Тереса Пелетіє, яка літала вже в 1908 р. — Вчора святкував президент німецької республики 60-літні роковини своєї військової служби. — Чехословаки, Югославяне та Поляки Злучених Держав вібрали 200,000 долярів на памятник президента Вільсона, творця „14 пунктів" про самовизначення народів. Американський уряд не є тої самої думки про славу Вільсона, бо не годиться на будову його памятника з цієї збірки на публичних місцях Вашингтону. — В Каїрі вибухла велика пожежа; спалилось 612 домів, 32 осіб згинуло, а 4000 є бездомних. — У Глесгові (Англія) скаженіє весняна грипа. Заведужала сила осіб; 25 уже вмерло; між недужими є 120 поліцаїв і 200 трамваєвиків. — Цього місяця перевезуть тіло великого провідника сіонізму та німецького письменника д-р Макса Нордава до Палестини, де його похоронять на постійнім місці. — Румунська королева Марія перейшла на православя з англіканської (протестантської) церкви. Мотивом цього переходу є, як каже, бажання „зблизитись духово до своїх дітей православної віри". — Амундсен, одержавши назад від італійського уряду замовлений свого часу корабель в Італії, виїхав з Риму на північ, щоби приготовлятись до нового лету понад північний бігун. — Між Берліном і Льондоном істнує вже безпосередня телефонічна лінія, якою можна користуватись у приватних розмовах. — У Римі почав наради міжнародний конгрес хірургів при участи 600 осіб. Ґенер. секретар міжнародного союзу хірургів заявив, що згідно з постановами тісніщого комітету їх організації, вона звернеться з покликом до хірургів усіх ворожих країн, розєднаних війною, щоби вони знову взяли участь у спільній праці.

— **Організація краси.** У Злучених Державах скінчився недавно конгрес фризієрських цехів. Голова всіх злучених союзів цієї професії заявив, що річно 60 міліонів жінок і дітей відвідує їх заведення, звані „інститутами краси". У деяких провінціях Злучених Держав від кандидатів на стрижія домагаються вже знання анатомії обличча, голови та рук. Є вже 145 шкіл, які приготовляють таких кандидатів. Річно виходить з них 2000 осіб з дипльомами. Таким робом відмолоджування людей при помочі ножиць і мітли стає систематичним шкільним предметом.

— **„Свобода"** ч. 14. містить: Страшні цифри. Кривавий день у Стрию. Жива ідея. З партійної організації. Як насаджують Польщу. Правда про Канаду. Всюди нелобоє. По українських землях. Зпід румунського ярма. З Закарпатської України. Вісти з Волині. Лист з Бразилії. Що чувати у світі. Новинки. Злодійські часи. Важне для інвалідів. Пеленка. Дописи з краю. Останні вісти.

Дописи.

Ягольницця місто. (*Де що про польських душехватів*). В нашим місточку діються такі страшні речі, що аж сум збирає. Нема нікого, що вглянув би в цю околицю, що розвідав би, які кривди та насильства нашим людям діються і що хоч власти зарадили би нашому лихові. Ось загляньмо до школи до дітей, а свійим на старих, що думають уже про могилу. Школа, як в Ягольниці, так і в недалекій Слівні — польська. Учителі й учительки самі Поляки. Найбільшу діяльність з них проявляють кс. Дембський та управитель школи Мадурович. Мета їх одна: щоби всіх українських дітей перетягти на латинський обряд. У значній части їм це вдалося зробити. Щойно тепер, в р. 1925/26, завдяки нашому катехитові о. Дрогомирецькому, котрий доїздить до нас з Мухавки, вдалося перехід між дітворою здержати. За те вони підкусуються на иншому полі. О. Дрогомирецький роздав раз дітям підчас науки релігії книжочки релігійного змісту до читання. Коли директор примітив українську книжку між дітворою, приказав собі зложити всі та замкнув у канцелярії, а о. Дрогомирецького покав до інспектора за „przeciwpaństwową działalność"! Дітям гр.-кат. обряду вже позволено молитися в школі по свому, одначе при кінці мусять додати ще частинку польської молитви. Тепер у піст додають „Któryś cierpiał"... Один хлопчина почав відмовляти „Претерпівий...", за що директор накинувся на нього з лайкою: „Ty bolszewiku"! Про науку української мови нема що й згадувати, бо вчать її стільки, як у всіх польських школах. Найбільше попискується відомий душехват кс. Цембський. Йому вдалося перетягнути на рим.-кат. обряд більш як 70 душ в одному тільки 1925 р. Чиж не великий успіх?

А тепер знова для нього жнива. Тут відреставровано фабрику тютюну й пускають поголоски, що приймають лише Поляків. І дійсно показалося, що за протекцією цього душехвата приймають усіх тих, що належали до польського хору в костелі і до дутої музики. Не диво, що все кинулося до польського ксьондза за протекцією. Бідні, голодні робітники, жадні заробітку, йдуть до нього, лижуть руки, жертвують віру і все, що можуть, щоб лише їх прийняти до фабрики. А він радується задоволений, гласкає бідну жертву та мовить: „Nie bój się dziecko. Weź metrykę od ruskiego księdza, zanieś do starostwa, a będziesz przyjęty. Jeszcze przyjdź, wyspowiadaj się i zakomunikuj się". І бідна людина послухає і все зробить. Одначе потім довідується, що не всіх принято, що даремне перемінила свою віру, бо не дістала роботи. В тій справі ходив наш парох до директора фабрики і той сказав, що приймає робітників лише в міру потреби, без огляду на національність. Одначе, коли подивитися листі принятих, то видніють нависька майже самих Поляків, а Українців майже не видно. З того слідує, що при приниманні до служби істнує протекція та відграє ролю національність робітника. Бож Українців мешкає тут добра половина, а в селах навіть величезна більшість — тож по справедливости повинні мати ті самі права, що Поляки. Є ще й инші причини того лиха. Питав я одного 60-літнього старця, що оженився в зимі з одною дівчиною, чому обоє перейшли на римо-кат. обряд. Він оповідав, що пішов до польського ксьондза, бо той дав йому шлюб даром. Через такі вінчання перейшло також багато наших людей. Дійшло до того, що польський ксьондз хвалиться, що до року в Ягольниці не стане ні одної української душі! Може би вглянув у цю справу наш єпископ? Можеб відбув таку місію, як в Чорткові, що поділала добре на нарід, бо перевертні почали навертатися до своєї віри і нації. А з нашого боку нема дотепер, на жаль, жадної реакції. Наш парох хотів би тому запобігти, але він безсильний. Всі ми ходимо тут, як сполохані вівці і ждемо, щоби нам хтось допоміг.

Міщанин.

З сокільського руху.

Сокільська Рада в Стрию.

Послідовна і повна змісту передвоєнна робота, як суспільна, так і культурна, запустила в Стрийщині глибоке коріння і витворила традицію національно-культурної праці. Не диниця, що саме на такій основі дуже легко пішла тая відбудова життя у всіх ділянках, між иншим і в ділянці сокільської організації.

Ще недавно треба було Львовянам працювати для Стрийщини безпосередньо в напрямі обнови сокільського життя. Тепер, по передвступних працях о. В. Кульковича, а відтак по дуже енергійній роботі д-ра Северина сокільське життя в Стрию і повіті представляється справді гарно. Про це свідчить найкраще Сокільська Рада, яка відбулася в Стрию 7. ц. м. під проводом теперішнього голови стрийського гнізда, інж. Палія. Яке зацікавлення тамошнього селянства сокільським рухом, свідчить хочби це, що всі гнізда обіслали Раду своїми відпоручниками. Обговорювано напрями сокільської праці й завдання сокільства. По виголошених рефератах відпоручниками „Сокола-Батька" ухвалено між иншим: 1) Десятиріччя смерти Івана Франка має кожне гніздо вшанувати святочним засадженням дуба ім. Франка, збираючи при тому добровільні жертви на памятник Франкові у Львові. 2) Відбути з приводу 10. роковин смерти Франка сокільський здвиг цілої Стрийщини в місяці серпні. (До цього вибрано окремий комітет з проф. І. Кривицьким як головою й ухвалено упросити д-ра Ґарасимова як правного дорадника). 3) В осени кожне гніздо обовязане зложити збіркою в продуктах на викуп дальших моргів землі під Український Город у Львові, оцінюючи його всенародню вагу.

Слідячи хід нарад і їхню повагу малося враження, що таке свідоме селянство як у Стрийщині зможе вже самостійно вести працю і не дасть відстрашитись ніяким супротивностям. Слід на кінці замітити, що на Сок. Раді було присутних 60 соколів-селян із 37 гнізд. Blue—boy.

Посмертна згадка.

Теофиля з Жуковських Мриґлоцька, вдова по народнім учителю, померла дня 18. березня н. р. в Замочку повіт Жовква, у своєї доньки, учительки Олени Потерейкової. В. і. П. 1552 1—1

Присилайте передплату!

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський Театр під дирекцією Н. Бойко.

Самбір Саля Утіха.

11.IV. „Мазепа".

Театр виїзджаючи в турне на Горішний Шлеськ і Конґресівку складає сердечну подяку Громадянству, за щире і тепле відношення та підтримку. 9—?

Курс Модниярства й ручних робіт устроює „Союз Українок" у Львові. Курс починається 15.IV. н. р. і буде тревати до 30.VI. н. р. в пополудневих годинах. Оплата низька. Зголошуватися до „Союзу Українок" при вул. Рутовського 22. I. пов. між 10—12 передпол., де уділяється близші інформації. — Головний Виділ „Союзу Українок". 1531 2—3

Запрошення. Ширші сходини Товариства Жінок з вищою освітою відбудуться в неділю дня 11. квітня о год. 6·30 вечером, в салі Захоронки Руська 3. На порядку денному: Реферат п. Сальомії Охримовичівної „Інтернаціональна школа в Данії". Проситься о численну участь. Гостям раді. — УПРАВА. 1551 1—1

Станиславів улаштовує святочний концерт в 65. рок. смерти Тараса Шевченка дня 14. квітня 1926, год. 8. веч. в салі Українського Сокола. Ласкаву співучасть запевнили Вп. д-р Василь Щурат зі Львова, М. Левицька, К. і О. Мандичевські, С. Мішкевичівна, д-р К. Кісілевський, і І. Смолинський. Білети в продажі в Українській Книгарні Собіського 20. 1550 1—2

Загальні збори філії Т-ва „Союз Українок" у Косові відбудуться дня 18. квітня н. р. о год. 3. попол. в салі Т-ва „Бесіда". 1553 1—1

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

КОНКУРС

на посаду директора жіночої учительської семінарії з правом прилюдности в Стрию і на 7 місць учительок школи вправ цеї семинарії. Подання вносити до 15. мая ц. р. до Головної Управи УПТ-ва у Львові. Учительки мають предложити свідоцтво зрілости і кваліфікації, посвідку горожанської приналежности та перебіг життя. Першенство матиме, хто крім того викаже кваліфікацію до навчання рухавки, співу, рисунків або робіт. 1490 3—3

Дня 24. квітня 1926 о год. 5. вечером в власній домівці при вул. Рутовського ч. 22. I. пов. відбудуться

Звичайні Загальні Збори

Товариства „Українська Бесіда"

зі слідуючим порядком нарад:

1) Отворення Заг. Зборів і відчитання протоколу з попередних Заг. Зборів. 2) Звіт з діяльности уступаючого виділу. 3) Уділення абсолюторії. 4) Вибір нового виділу. 5) Зміна льокалю. 6) Внески і запити. — З огляду на дуже важну справу — зміна льокалю — проситься о численну участь. — Львів, дня 9. квітня 1926 р. — За Виділ: *Д-р Ю. Савчак* голова, *П. Постолюк* секретар. 1545 1—1

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

нині. Цікаво для гостей чужинців було прослухати вступне слово голови комітету, яке виголошено не тільки українською, але також і французькою мовою. Зокрема треба відмітити те надзвичайно гарне вражіння, яке зробила вечірка на французьких та люксембурських гостей. Їм імпонувала та єдність і організованість, якої свідками вони були. Особливож подобалось їм повага й чемність, з якою трималися наші громадяне. Вони майже чекали за ту саму розвязність та безцеремонність відносини, які панують поміж робітниками инших націй. Алеж наші козаки тримали себе гарно, з надзвичайно високим почуттям власної гідности, що треба підмітити й поставити їх у приклад усім нашим людям на чужині.

Честь заслугам.

Ювилей 50-літньої громадянської діяльности д-ра Антона Горбачевського в Чорткові.

Дня 4. лютого ц. р. зібралися в салі „Української Бесіди", прикрашеній вишивками й портретом д-ра Антона Горбачевського, представники всіх місцевих товариств, делегати з повіту, як також відпоручники сусідніх повітів у числі около 100 осіб, щоб віддати пошану заслуженому Ювилятови з нагоди його 50-літньої культурно-політичної діяльности. В годині 8. вечером впровадив на салю Ювилята, заскоченого несподіванкою, професор Пігут, а зібраний хор привитав його привітом „Слава Тобі..." Після того виголосив д-р Юрчинський іменем усіх зібраних палку промову, в якій схарактеризував у загальних нарисах заслуги Ювилята за час його 50-літньої діяльности на всіх ділянках життя, а спеціяльно його діяльність за час пробування в чортківськім повіті на становищі адвоката й повітового організатора. „Труд достойного Ювилята — говорив промовець — почınався від чорної праці на селі в читальнях, на вічах, при виборах, а кінчився в соймі. Ювилят чесно й безкорисно пройшов у житті 50 літ і може служити будучим поколінням як ідеал людини праці, чесноти й самопосвяти". Зворушений і заскочений Ювилят відповідав речникові зібраних у скромному тоні, що свого труду не вважає заслугою, а лише обовязком, який кожний з громадян повинен сповнити. Беручи під увагу слова галицько-українського Генія, поета Франка: „Кождий думай, що на тобі міліонів стан стоїть, що за долю міліонів мусиш дати ти отвіт" — уважав і він за свій обовязок сповнити своє завдання громадянина так, щоб міг спокійно колись собі сказати: „Я все старався робити по своїм силам і по свойому найліпшому розумінню".

Після тих промов усі присутні засіли до спільної вечері, яку уладжено старанням „Союза Українок". Підчас цеї вечері промовляли по черзі дальші відпоручники чортківського повіту й округа. Перший промовив о. Лев Воробкевич, декан з Білобожниці, витаючи Ювилята від духовенства чортківського деканату, відтак о. Петро Саврій з Торського як відпоручник заліщицького повіту. Іменем копичинецького повіту, як також іменем Союза Українських Адвокатів у Львові привитав Ювилята адвокат д-р Бик з Копичинець. Як делегати з сіл і товариші в народній праці в повіті промовляли: о. Яків Тарнавський з Улашковець і о. Михайло Фіголь з Шульганівки. Іменем української прив. гімназії підносив заслуги Ювилята директор гімназії п. Віктор Петрикевич, який згадав про те, що Ювилят був одним з перших, які причинилися до заснування української прив. гімназії в Чорткові. Тому його погруддя в новозбудованій гімназії служитиме доказом пошани для працьовитої людини і взору для молоді і для учителів. Іменем Пов. Союзу Кооператив витав Ювилята як голову Надзірної Ради д-р Володимир Електорович, пригадуючи присутнім діяльність Ювилята на полі економічного піднесення нашого народу через заснування стоваришень взаїмного кредиту перед війною. Крім цього промовляли іменем „Союза Українок" п. Сосьова, іменем українських залізничників п. Ладнюк, а від народних учителів п. Степан Марксович. Найбільше вражіння зробила промова п. Петра Поліщука, селянина з Білого, який схарактеризував працю Ювилята підчас виборів до австрійського парляменту і до сойму, а спеціяльно його труди при голосуванні в Білім підчас соймових виборів. У кінці відчитано наспівші на той день ґратуляційні депеші, а то від УНДО у Львові, від просвітніх і політичних організацій Борщівщини, з Заліщик, Гусятина й Товстого. По тих промовах подякував д-р Антін Горбачевський ще раз усім зібраним за цю несподівану й на його думку зовсім незаслужену честь та пошану, заохочуючи зібраних до спільної праці на народній ниві. Свято закінчилося відспіванням національного гимну.

Нові демонстрації безробітних в Варшаві.

9. IV. повторилися в Варшаві демонстрації безробітних. Около 300 люда йшло в напрямі міністерства праці. Поліція розігнала демонстрантів. Але вони таки дісталися під міністерство праці. Покликано більші відділи поліції й знову розігнано демонстрантів. Двох арештовано. На площі осталися більші відділи поліції, котрі не дали безробітним дальше демонструвати.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Покликання Пілсудського до чинної служби.

„Хвіля" повідомляє з Варшави, що розгляданій польським урядом і коал. партіями справі покликання Пілсудського до чинної служби в війську ніщо не стоїть уже на перешкоді. Усталили, що през. виконує зверхню владу підчас мира за посередництвом мін. військ. справ.

Мусоліні їде до Тріполіса.

Кружляк „Кавур" закинув якор у Гаета. Ген. секр. фаш. партії, члени директоріяту, секретарі провінц. організацій попрощалися з Мусоліні. Потім „Кавур" у товаристві кількох кораблів відплив до Тріполіса.

Змова проти румунської королівської родини?

У Букарешті викрили змову на життя цілої румунської королівської сімї, за вимком наслідника престола. Арештували якогось Німця, котрий мав виконати атентат.

Невдалий переворот у Солуні.

В Солуні 5 тис. вояків під проводом майора Карабури, б. шефа штабу ген. Пангалоса, виконали держ. переворот, який їм у части вдався, бо зайняли цілий Солунь. У відозві до мешканців Греції жадали 1) негайного уступлення ген. Пангалоса, 2) невтрального уряду, 3) свобідних виборів президента, при чому переходово владу президента має сповняти адм. Кондуріотіс. В разі невиконання тих домагань, загрозили збомбардуванням Солуня. Ген. Пангалос вислав до Солуня сильні відділи війська. Вони звели правильний бій з бунтівниками. Їх у части окружено, в части добровільно піддалися військам уряду. Змовників арештовано. Всі, разом із провідниками, стануть перед воєнним судом.

Вибори до лит. сойму.

У ковенськім окрузі виставили до литовського сойму 25 виборчих ліст. Петруліс і Войкаюс не кандидують. З поміж ліст нац. меншостей є 3 жидівські, 3 польські, 2 німецькі, 2 російські. У Клайпеді поставили 10 виборчих ліст, у цьому 6 литовських, 3 німецькі, 1 комуністична.

Таємна орґанізація на Мадярщині.

Будапештенська поліція впала на слід організації, якої ціллю було відібрати від Чехословаччини колишні мад. землі. До організації належали визначні члени нац. організацій.

Біржа.

Америк. дол. 9·36 — 9·40 канад. дол. 9·20 — 9·25, чеські кор. 0·24.00 — 0·24.50, леї 0·3.75 — 0·4·00, франки фр. 0·28·75 — 0·29·00, фр. швайц. 1·60 — 1·70, англ. фунти 42·00 — 43·00.

Золото. 20 кор. 33.50 —34·00, 20 франк. 31·00—31·50; 20 марк. 40·00—41·00; 10 руб. 42·80—43·00.

Срібло. Австр. кор. 0·66·00—0·67·00, 5 ав. кор. 3·60—3·70, фльорени 1·80—1·85, рубл. 2·80 — 2·90 рубель дрібним сріблом 1·40 —1·45.

Пшениця красва з 1925 р. 36·00 — 38·00 жито галицьке з 1925 р. 24·50—25·50 ячмінь галицький бров. —.— до —.—, овес гал. 22.50—23·00.

НОВИНКИ.

— Конфіската. Вчорашнє „Діло" світило білими плямами в двох місцях. Сконфісковано в ньому закінчення статейки „До характеристики польської пропаганди" і закінчення статті про події в Стрию. Це 37-а конфіската нашого щоденника в цьому році.

— Поль Бонкур в Польщі. Делегат Франції до Ліги Націй Поль Бонкур приїхав до Польщі, щоб познайомитися з її положенням. У вівторок, 6. п. м., мав він бути у Львові, але чомусь сюди не заїхав, а попрямував з Варшави до Вильна. Одночасно прибув у Польщу б. міністр праці в кабінеті Мекдонельда, Тома Шов.

— З документів часу. Rada Szkolna Powiatowa w Mościskach. L. 1316. Mościska, dnia 19. marca 1926. Do Pana Grzegorza Krutija w Horysławicach. Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego pismem z dnia 15. marca 1926 Nr. I. N. 2561/26 powiadomiło, że Ministerstwo W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 23. lutego 1926 N-r I. 1113/26 postanowiło bez rozpatrzenia podanie o treści odwołania przeciwko orzeczeniu Kuratorjum z dnia 8. października 1925 L. 4542/I. N. którem utrzymano nadal język państwowy, jako język nauczania w 1. klasowej szkole powszechnej w Horysławicach, dla braku autentyczności podpisów pod odwołaniem położonych, wpisane one są bowiem jedną ręką, i niezgadzają się z podpisami własnorecznemi deklarantów, urzędownie stwierdzonemi na deklaracyach szkolnych, wskutek czego niewiadomo, od kogo odwołanie pochodzi, a w szczególności, czy pochodzi od osób do wniesienia odwołania legitymowanych. O ile zaś nazwiska deklarantów wsi Horysławice pod wywodem odwołania napisane są przez osobę trzecią, to brakuje stwierdzenia urzędowego, że dokonane to zostało z upoważnienia zainteresowanych — o czem pana zawiadamiam, jako pierwszego z pośród osób, których nazwisko umieszczono na podaniu. Przewodniczący: Zychiewicz wr. — Це одно з дальших шкідливих днів Стан. Грабського! Виходить, що також підписи на рекурсах і відкликах треба конче лєгалізувати, бо инакше підчинені п. Грабського не беруть їх навіть під увагу.

— Шевченківський концерт молоді академічної гімназії відбувся 7. п. м. в салі Муз. Тов. ім. Лисенка. Саля була битком набита, не бракувало й поліції, чого на подібних святах молоді ніколи давніше не бувало. Програма свята була добірна, всі точки виконано без закиду. Найбільше подобалися мішані й чужеські хори під управою проф. Яр. Вітошинського, що нагадували колишні найкращі часи студентського хору в акад. гімназії, що дав нам багато добрих співаків, музиків і дириґентів. Також солісти-баритони (О. Стецура і Булик), як також солісти-музики (скрипка — Огродник, чельо — Монцібович, фортепян — Старосольський) збирали заслужено гучні оплески; всі вони мають перед собою при дальшій солідній праці гарну будучність. Дві добірні декламації та вступне слово (Добрянський) доповнили цілість програми. За це свято належиться молоді й управі гімназії повне признання.

— Нове місце сходин Українців у Відні. Є це, як нам пишуть, каварня Альбертгоф на розі вулиць Альзерштрассе і Альбертгассе в VIII. окрузі. Новий її властитель інжинір Гербст передплачує для своїх гостей „Діло" й инші українські та славянські часописи. Та каварня вже відіграла деяку ролю в політичнім житті української еміґрації у Відні, бо в ній на 1-ім поверсі відбувалися в рр. 1915 і 1916 засідання Боєвої Управи У. С. Стрільців. Тут також по відомім манифесті двох цісарів з 5. листопада 1916 р. відбувалися довірочні наради кермуючих тоді зах.-українською політикою наших визначних людей, скликувані звичайно пок. послом о. И. Фолисом. Сам льокаль уладжений елеґантно й естетично.

— Ще одна жертва стрийських подій. У стрийському шпиталі помер Захарій Коцур, дозорець дому, учасник демонстрації безробітних у Стрию. Був ранений у хребетний стовп і мучився цілий тиждень. Мав 52 роки. Таким робом число вбитих зросло на 10.

— Судовий трибунал і присяжні суді. Цікавим випадком тихого конфлікту між судовим трибуналом і присяжними суддями була вчорашня розправа в справі вбивства тіточного брата 20-літним парубком Миколою Боянецьким з Бутин. Кузини Боянецькі не любили себе, сварилися, а навіть побивались. 1-го січня Степан Боянецький побив молодшого, Миколу, і вдарив його шпиком по плечах. Микола відповів на це прилюдно погрозою відплати. І справді на другий день ударив Степана значєся рискалем по голові так, що вбив його. Обвинувачений виправдувався на суді тим, що мав намір тільки брата побити. Коли чудака свідків показало, що він

Наші „русскі“.

Колись і тепер. — Організація для… наживи. — В ласках у сусідів. — Три секти. — Апатека проти Лісковацького. — Політична метушня.

Після війни наші „русскі“ зійшли з горизонту громадського життя. З цілої „конкурсової маси“ лишилось їм було тільки „Общество ім. Качковського“, в якому мусіли поділитись владою з поміркованоукраїнофільствуюшими народовольцями. Їх кондомініяльне „общество“ стало єдиним заборолом „русскаго духа“. Але від чого польська влада і незаспокоєні апетити недобитків „русских“?

Наші „русскі“ з резиґнацією поголилися були на ліквідацію своїх впливів серед мас, піддержуваних реальними арґументами „Союза русскаго народа“ й инших фортець царської Росії. Вони зрозуміли було, що після розвалу царської Росії їх активна роля скінчилася. Одначе ніяк не могли погодитися з утратою цупко держаних до війни в своїх руках двох всенародніх установ: Народнього Дому й Ставропиґійського Інституту — яко джерел наживи для кількох „діятелей“. І от у найважчу добу нашого життя, в рр. 1920—21 розпочали вони у польської влади заходи з метою привернути попередній стан, знову дістатися до Нар. Дому і Ставропиґії, щоби обі ці установи переворити в джерела особистої й гуртової наживи. Польська влада, тримаючись старої девізи: divide et impera! та памятаючи ще передвоєнну „льояльність“ наших „русских“, прихилилася до цеї концепції — тим більше, що п. Ян Сас Лісковацький по всіх передпокоях дирекції поліції і тодішньої делеґатури (намістництва) розсипав ладан льояльности, вірнопідданства і т. и.

Дня 15. лютого 1921 п. Лісковацький став польським правительственним комісарем Нар. Дому. Ще передтим усунено в Ставропиґії леґальний сеніорат і теж покликано комісаря. Мрії наших „русских“ здійснилися, вони знову забенкетували, дякуючи ласкавости директора поліції і „організацій народових“. На чоло „русских“ висунувся п. Лісковацький, держаний за Дудикевичівських часів за дверми „русско-народної організації“. Ставши зі своїми приятелями на ноги, почав продумувати і над політичною діяльністю, бож треба було виявити свою силу. Кілька разів відбувалися „собранія“ під покровом поліції, привернено до життя „русско-народную организацію“, але вона все-таки лишилася мертвою.

Підпори „русскаго общества“, висуваючи на чоло „русскаго движенія“ п. Лісковацького, були переконані про його альтруїзм, вірили, що він своїми „впливами“ доведе до реституції передвоєнних „совітів“ в обох інституціях, себ-то й їх допустить до участи в користуванні земними благами. Але п. Лісков. виявився еґоїстом. В менше інтратній Ставропиґії після довгих вагань недобитки „русских“ сконструували якийсь сеніорат, але в Нар. Домі Лісковацький задержав єдиновластя.

І от наші „русскі“ забунтували, піднялися проти самодержавства Лісковацького. Невеличкий табор „русских“ розділився аж на три секти. Одні піддержували Лісковацького, другі забажали иншого самодержця в рамзі польського правительственного комісаря, а треті поважилися навіть виступити проти усвяченої інституції комісаря, домагаючись зібрання недобитків і переведення виборів. Останнє домагання є мрією, яка не зараз буде здійснена. Покищо побідила друга секта. Дня 12. березня ц. р. польська влада „устранила“ п. Лісковацького і на його місце покликала п. Льва Черкавського, б. співробітника „Нов. Времені“, а по відбудові Польщі польського урядовця в міністерстві внутр. справ.

Таким чином від половини березня „Нар. Дім“ має нового самодержця з ласки міністерства внутр. справ. Але й сторонники Лісковацького не сплять. Видно, що за кулісами ведеться жорстока боротьба між сторонниками обох комісарів, коли група „русских“ зпід стягу Черкавського видала на днях за підписами д-ра Ів. Гриневецького, Р. Турчмановича, о. І. Возьняка, о. Палоха, о. Тиховича, М. Вачинського, І. Пашкевича, д-ра А. Лисяка, проф. Степкова, І. Костецького, студ. Хама і студ. Михалинича — летючку під написом: „По дѣлу и о судьбѣ Русского Народного Дома въ Львовѣ“.

Летючка „розоблачає“ господарку п. Лісковацького, хоч подробиці обіцюють її автори подати „въ недалекой будучности“. Одначе не лише ради господарки п. Саса Лісковацького, але й „увеселенія ради“ подаємо кілька виписок з тієї летючки:

„Комиссаръ Янъ Сасъ Лѣсковацкій дорвавшись власти мѣсто приступити до статутарної дѣятельности Института, началъ сейчасъ планомѣрную наше Общество пострамляющую національную (?!) жизнь съ одной стороны съ другой окружившись кучкою людей идущихъ слѣпо его планамъ и работѣ яко безвольное орудіе на встрѣчу началъ жировати съ передъ своими и чужими яко лидеръ партіи. Своимъ внушалъ, що лише черезъ его руки чужія ласки якъ манна небесная буде сплывати въ нашъ ротъ, чужимъ уговаривалъ що онъ единственно насъ репрезентовати може. Въ доказательство сего зложилъ высокопоставленнымъ и дешизующимъ лицамъ меморіалъ „ukochałem… z szczególną miłością…“ которая то любовь якъ и къ всѣмъ женщинамъ оказалась блюфомъ“.

Після ствердження цеї „szczególnoi miłośc-i“, яка — „якъ и къ всѣмъ женщинамъ оказалась блюфомъ“, наступає коротенький оглад діяльности п. Саса Лісковацького. Отже засобами „Общ. Львовской Самопомощи“ заснував він був ремісничу бурсу, в якій поміщено 48 „учащихся по поламъ (?!) ремесламъ и гимназистовъ“. По двох роках бурсу розвязано. Опісля п. Ліск. заснував нову бурсу на 67 учнів, але в ній було лише „6 русскихъ, остальныя украинцы“. На захист для студентів університету віддав тільки дві кімнати. В бурсі і студентськім „общежитии“, панували крайно негігієнічні порядки. Студентську харчівню приміщено в темному углі.

Ось причини, які довели до повалення Лісковацького і покликання Черкавського, який „отобралъ народное имѣніе въ очень печальномъ (мабуть має бути: печальномъ) состояніи“. Лісков. на прощання признало львівське воєвідство з „народного имѣнія“ 22.000 зол. яко „жалованіе“ за його „сизифовый трудъ и мозольную дѣятельность“.

Так скінчилася одна фаза комісарства в Нар. Домі з Лісковацьким на чолі, а тепер починається друга з Черкавським.

Здавалось би, що на „русскій“ річці і вітрець не дихне, а тимчасом ой які бурули там зніваються, а все ізза наживи.

Але й на політичному полі починається метушня серед „русских“. Львів все частіше відвідує єдиний і неатомний представник „русского меньшинства“ пос. Серебренніков, відбуваються наради, намічуються організаційні спроби, виготовлюються пляни. На днях в „Обществі Качковського“ відбулася така конференція „русских“, а взяли в ній участь не лише „діятелі“ зпід стягу Лісковацького і Черкавського, але й д-ра М. Глушкевича. Словом: всею силою пари намагаються наші „русскі“ воскресити старі часи величі. Але є всі дані сподіватися, що ця метушня не вийде поза мури істнуючих „русских обществ“.

З життя еміґрації.

Свято Шевченка в Люксембургу.

Українські Громади в Люксембургу і в сусідньому містечку Оден у Франції об'єдналися для святкування для памяти Тараса Шевченка. Свято перенесено на неділю 21. березня, щоби дати можливість взяти участь у ньому більшій кількости громадян. Хоч, треба зазначити, що в багатьох і неділя занята, справа лише в зміні так званих шихт, які випадають в одному тижні на ранок, в другому після обіду, а в третьому на ніч, бо маємо, хоча й не завше, 8-годинний робітничий день.

Можна ствердити, що вечірка пройшла зі значним успіхом. Хоч у нас велика недостача сил, особливо музикальних, бо в обидвох Громадах нема оркестри, — проте хор зробив усе можливе, щоб забезпечити успіх.

Були й почесні гості з чужинців: мер міста Оден зі сімєю, директор одної з люксембурських залізних гут, редактор поважного люксембурського часопису т. з

Мих. Рудницький.

Нова збірка Стефаника.

(Василь Стефаник: Земля. Нариси й оповідання. З передмовою Д. Лукіяновича. Львів. Заходом і накладом Видавн. Кооп. „Громада“, 1926, ст. 68).

Після довшої мовчанки знову промовив найбільше скупий на слово наш письменник. В инших народів поява нової збірки такого автора як Стефаник була би більшою подією, як кріза чужого кабінету або нежданий свадок валюти. Політичні та економічні кріви ввійшли вже в буденну хроніку. Та в яку царину ввійшла в нас література? Хіба у відділ оголошень, якщо є такі видавці, що зважуються на таку останню дошку рятунку.

Адміністратор видавництва, що з гордістю вибрало на „Землю“ преґарний папір, гідний тексту, вдарився в груди, мов справжній Стефаниківський герой, і хотів забожитись, що за місяць від появи збірки не розійшлося з неї ні сотки примірників. Подав навіть статистику, скільки маємо вчителів літератури і шукав розяснення, чому вони не купують Стефаника, який імовірно проскочив уже й в ґімназійний підручник. Сумна справа розяснювати факти відомих причин. Скільки літ розпродувалось „Моє слово“, видане в 1905 р.? Здається, що якби не принагідні транспорти до Києва в 1918 р., то в „Книгарні ім. Шевченка“ решта накладу зі збірок Стефаника з „Видавничої Спілки“ пишалась би ще до нині поруч божеської поеми кохання „Ромеа та Джулієти“ і Ноблівського лавреата Понтопідана, також співця селянського горя.

А проте нема в нас другого письменника, який менше журився би долею своїх книжок та менше писав з думкою про читача, як Стефаник. Цією рисою він споріднений з Коцюбинським. Наша критика може з їх виноградних китиць видушувати, який хоче, напиток, призначений для широкого загалу; вони в першій мірі артисти, що плекали роками кущі для добірного вина.

Письменник, що пише мужицькою говіркою і не виходить поза межі селянського світа — артистом для вибраних! Це подобає на парадокс. За те природним фактом для знавців нашої літератури є погляд, що Стефаник належить до таких своєрідних і загальнодоступних письменників, що навіть не треба його читати. Сюжет твору (в популярнім значінні „історії“) вбиває у нас до цього часу мистецькі прикмети твору. Тому й не диво, що Стефаник видається пересічному читачеві ласому на „історію“ продовжником побутової літератури і що такий читач підкладає під текст мініятурних нарисів усі відомі мельодії, починаючи від Квітчиної „Марусі“. Коли хто не розуміє звязку між стилем Стефаника і зовсім новим тоном у відношенні до села, цей навіть не підозріватиме, що цей новий тон зродився саме як реакція на сентиментальне оспівування селянської долі.

Стефаник не намагався вкладати у свої картини суспільних проблем, ні підкладати під них провідних думок. Він мав сміливість і рідку артистичну вражливість полишити це читачам і критикам. І саме тому мав їх так небагато. Він є єдиним українським письменником сучасної доби, якого можна в цілости перекласти на якунебудь европейську мову, без остраху, що доведеться соромитись за „хуторянство“ нашої літератури. І саме тому тим більшим соромом можна спалахнути від думки, що про це треба в нас аж голосно казати.

Критики нової збірки Стефаника поділяться імовірно на дві групи: одні зупиняться на висновку, що автор „Землі“ не сказав нового великого слова, — инші можуть дошукуватись „звороту“ в його творчости з нагоди його воєнних нарисів. І тут може початись стара суперечка на загальну тему: чи „тенденція“ є зміцненням твору, чи ослабленням? Те, що деякі схотять назвати „тенденцією“ таких нарисів, як „Марія“, „Воєнні шкоди“ або „Дід Гриць“, не є нічим иншим, як подихом актуальности в сюжеті. Сюжет не стає ще ні більше, ні менше вартісним від того, що йде по лінії суспільних настроїв даної доби. Стефаник не дякається таких подувів; його неохиний артистичний хист стримує його від балакучости та рефлексій, які своєю дидактикою вонявоть 90 процент нашої літератури.

Остання війна майже незаписана у нашій літературі. Покоління, що переживало її, лишилось з задубілими пальцями. Кілька нарисів Стефаника пригадає цю страшну добу своїм зосередженим траґізмом, напів безмовним жахом. Важко намалювати меншу мініятуру, в якій було би стільки несамовитої динаміки, що в „Дітоцій пригоді“. „Сини“ є симфонією, в якій воєнні дисонанси пропадають в акордах селянського серця, злитого з землею. Чи є в нас бодай люде, які — не розуміючись на літературі — самим інстинктом півінтеліґента мають жаль до Стефаника, чому він не вшкварив четирох томів селянської епопеї, як Реймонт? Навіть таких нерозумних претенсій не чути. Писав Франко без упину і без міри, нині земляки мають клопіт, що зробити з повним виданням його творів. Виводить Стефаник свої нариси букву за буквою, мов афоризми, і не знають, чи глядіти на них, як на хлопський борщ, чи на панський десер.

Селяне не читають Стефаника, бо гадають, що він з них сміється, інтеліґенти не читають, бо гадають, що він плаче над селянином. Стефаник знає про це. І скільки разів подумає про славу, здобуту такою ціною, повторяє собі стару сповідь:

„І мовчав я довгі, довгі роки.
„Мої слова невимовлені, мій плач недоплаканий, мій сміх недосміяний!“